

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННИХ КОНЦЕРТІВ А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО

Владислав Пірус,
IV курс, музичний факультет.
Науковий керівник – *Кальмучин Т.А.*,
кандидат педагогічних наук, доцент.

Кос-Анатольський належить до тих композиторів, для яких музичний образ, а іноді й тільки мелодія – це основне. “Ті барви мелодії і звуки взяв з собою на все життя. І впродовж творчого шляху черпав ті мелодії з глибини своєї пам’яті...” – саме так згадував у своїх записках видатний композитор Анатолій Йосипович Кос (псевдонім – Кос-Анатольський). Звичайно, що мелодія передбачає гармонію і поліфонію. Проте найважливіше для нього – знайти мелодію, – ту пташку, яка б злітала вгору над землею і своїм співом звеселила душу.

Своє ім’я, як відомо, Кос-Анатольський завоював передусім у сфері пісенно-хорової музики, що стала стихією органічною і природною для композитора. Проте, в творчому доробку митця відведено місце і інструментальним жанрам, передусім фортепіанній музиці. Це його сюїти – “Сині гори”, “Козацькі могили” (1969 р.), “Буковинська сюїта” (1979 р.), шедеври фортепіанної мініатюри “Гомін Верховини” та “Гуцульська токката”, які за життя композитора увійшли до репертуару багатьох виконавців, а “Гуцульську токкату” на щорічному американському фортепіанному конкурсі в штаті Нью-Джерсі оголошено обов’язковим конкурсним твором. Пишність звучання, радість, піднесеність – це ті риси, що одразу звертають на себе увагу в інструментальній музиці Кос-Анатольського.

Один з найпоетичніших інструментальних творів композитора – концерт для фортепіано №1 (f-m oll). Тут відчуваємо поєднання національних традицій, із досягненнями романтиків-попередників, зокрема: Шумана, Гріга, Чайковського; органічну спільність фольклорних витоків і сучасних засобів композиторського письма (вплив стилю Прокоф’єва – поєднання коломийки з гротескними, іноді, іронічними зворотами); вміння знаходити нові комбінації вже усталених, звичних стилістичних елементів і засобів (яскравий приклад – форма I ч. – традиційне сонатне Allegro з елементами варіаційності та епізодом в розробці, та динамізована реприза). Цікаво, що спочатку концерт був написаний для арфи з оркестром в дарунок народній артистці СРСР, професору Московської державної консерваторії ім. П.І. Чайковського, фундатору радянської школи гри на арфі – Ксенії Олександрівні Ерделі, яка влітку 1954 року відвідала Косів. Пізніше (1956 р.) композитор зробив транскрипцію для фортепіано.

Творче спілкування та співдружність Кос-Анатольського з відомим

піаністом Олегом Криштальським активізувало написання II фортепіанного концерту (a-moll). Саме Криштальський став першим інтерпритатором цього твору.

На музиці концерту позначився вплив романтичної лірики Ф.Шопена. Орієнтація на традиції польського класика відчувається і в лаконізмі, і в проїнятому мелодизмом фактурному викладі.

Задушевний ліризм, пісенність, юнацька безпосередність визначають основний музично-емоційний тонус II фортепіанного концерту. Твір позбавлений вишуканих прийомів – за піаністичною фактурою і принципами тематичного розвитку він не виходить навіть за межі традицій раннього романтизму. Але слід підкреслити-народнопісенний ґрунт методики й образного змісту настільки яскраво національний, що твір звучить надзвичайно свіжо й виразно.

Тема Вступу ніби виростає з першої мелодичної наспівки романсу “Ой піду я межі гори” – тут відчувається характерна опора на кварто-квінтові тони, і особливо, тональна нестійкість інтонацій, що позначається на всій експозиції (Дом. II dura). Головна тема накладає відбиток на зміст побічної теми. Така тематична та пісенна єдність – улюблений прийом композитора. Фінал I ч. поєднує блискучу віртуозність, яка є засобом досягнення патетичних почуттів.

Цікавою є використання композитором в II ч. – традиційному Andante – бойківської шедрівки у русі мелодики, грі ладів – натуральному і гуцульському, характерному використанні підвишеного IV ступеня, його обігруванні, використовує характерні звороти та накладання неаккордових звуків.

Закінчує концерт фінал, у формі рондо, де рефреном стає легка і жвава коломийка, в якій відчутні ремінісценції тематизму I ч. Саме так показана органічна єдність концерту, який витриманий в єдиній ліричній, романтично-піднесеній сфері.

Тож, як бачимо, фортепіанні концерти Анатолія Кос-Анатольського – глибоко-національні за змістом та тематикою, проїняті задушевним ліризмом і пісенністю, що в цілому відображає неоромантичні тенденції в творчості композитора.

1. Колодій Я., Полек В. Композитор А.Кос-Анатольський. – К.: Музична Україна, 1974.
2. Терещенко А. Анатолій Кос-Анатольський. – К.: Музична Україна, 1986.
3. Волинський Й. А. Кос-Анатольський. – К.: Мистецтво, 1965.